

PESA INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL STUDIES

PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

February 2018, Vol:4, Issue:1

Şubat 2018, Cilt:4, Sayı:1

e-ISSN: 2149-8385

p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

PESA INTERNATIONAL
JOURNAL OF
SOCIAL STUDIES

Ney Sazında “Artık Boğum” Problemi The Problem Of Extra Node On The Ney Instrument

Ali TAN

Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ali.tan@sakarya.edu.tr

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2018.4.1.11>

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş 30 Ekim 2017
Kabul 10 Aralık 2017

Anahtar Kelimeler:

Ney, Boğum, Artık Boğum.

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Türk Müsiki'sinin üflemeli bir sazı olan Neyin yapısı dokuz boğumludur. Boğumlar yukarıdan aşağıya doğru daralan bir yapıdadır. Buradaki denge açkı açısından oldukça önemlidir. Çünkü boğumlar arasındaki dengesiz uzamalar ve kısaltmalar perdelerin boğumla olan ilişkisini olumsuz etkilemektedir. Boğumların düzenli olması kadar ney üzerindeki perdeleri dokuz parçalı yapıda karşılması da önemlidir. Tarihi neyler üzerinde bu dokuzlu yapının korunduğu rahatlıkla görülebilir. Fakat günümüzde artan talep, kamaş malzemesine ulaşmanın zorluğu gibi sebeplerle malzemenin azalması ve kıymetlenmesi neticesinde bazı neylerin alt kısmında “artık boğumlar” görülebiliyor. Bu kısım parazvanenin altında kaldığı için genellikle ilk bakışta fark edilmese de bu ilave boğumla bu nevi neyler 10 boğumludur. Bildiride artık boğumlu neylerin açılma sebeplerine değinildikten sonra artık boğumlu bir ney üzerinden ilave boğumun icraya yansımaları incelenecektir. Bunun için Ney yapımcısı Egecan Aydın'ın atölyesinde yapılan artık boğumlu kız neyinde perde yerlerinin sunduğu aralıklar ile bu boğumun tek bir boğumla değiştirilmesi sonucu aynı neyde ortaya çıkan aralıklar karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 30 Oct 2017
Accepted 10 Dec 2017

Keywords:

Ney, Node, Extra Node, Drilling (açkı), Analysis.

© 2018 PESA All rights reserved

ABSTRACT

Being wind instrument of Turkish Music, the Ney has nine nodes on its structure. The nodes become narrower from top to bottom. The balance of the this area is very important in terms of production. Because unbalanced elongations and shortenings between the nodes have a negative effect on the relationship of nodes. It is also important that the nodes on the ney meet in the nine-piece structure as well as the regularity of the nodes. It is easy to see that this structure with nine nodes is preserved on historical neys. But nowadays it can be seen ney with extra node because of the some reasons which is like increasing demands, difficulty of reaching the material of the reeds. Since this part is under parazvane, it is usually not noticed at first sight but with this additional node, these kind of neys have now become 10 nodes. In this paper, after giving information why the neys is opened with extra node, reflections of the extra node on the performance will be probed on the ney with extra node. For this, intervals of the ney with extra node maked by Egecan Aydın and intervals of these neys with nine nodes)

will be analysed comparatively. (extra node will change with new regular node).

GİRİŞ

Ney sazı 9 boğumlu ve yedi perdeli yapısına ilave edilen iki parazvane ve bir başpareden oluşmaktadır¹. Dengeli bir sazda boğumların kırık, çatlak barındırmaması ve boğum uzunluklarının ve çaplarının başpareden aşağıya doğru orantılı bir şekilde azalması beklenir². Boğumlar arasındaki denge, perde-boğum arasındaki ilişkinin sağlıklı olmasını sağlayacak en önemli faktördür. Bu cins kamışlar ülkemizin güney bölgelerinde -özellikle Hatay bölgesinde³- yetişmektedir. Bununla birlikte son yıllarda Ege Bölgesi'nden gelen kamışlar da rağbet görmektedir. Fakat günümüzde kamış tedarikinde ciddi sıkıntılar vardır.

90'lı yılların ortalarından itibaren ney sazına olan ilginin artmaya başlamasıyla birlikte ney atölyelerinin sayısında da ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Atölyelerin sayısının artması neyin yapıldığı kamış malzemesinin tedarikini zorlaştırmıştır. Çünkü malzemeye daha hızlı ulaşmak isteyen bazı tedarikçiler zaman zaman malzemeyi erken kesmeye başlamışlardır. Bu durum kamışın gelişim sürecini olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte malzemenin az bulunması sebebiyle kamışları değerlendirebilmek için yapımcılar bazı durumlarda 10 boğumlu neyler yapmaktadır. Gelenekte 9 boğumdan oluşan neyin bu tür açıdaki 10. boğumu parazvanenin alt kısmına geldiği için genellikle 9 boğumlu klasik görünüm korunur. Ayrıca günümüzde yapımcıların sahip olduğu teknik imkanlar çerçevesinde bu 10. boğumun 9. boğuma içeriden iyice kaynaştırılması neticesinde icraya yansıyan olumsuzlukların ustalıklarla izale edildiği de bir gerçektir. Bazı yapımcıların 10. boğum yerine 9. boğumu aynı kamışın daha uzun olan bir boğumundan keserek neyin 8. boğumuna ilave ettikleri de bilinmekle birlikte bu tür açıkların sayısı oldukça azdır. Bildiri kapsamında artık boğumun içeriden 9. boğuma yedirilmeden önce nasıl bir rast-dügâh aralığı ve kapalı neva-açık neva aralığı sağladığı; 9. boğumun yerine yeni bir (10. boğumu da içine alan) boğum eklenmesiyle aynı aralıkların nasıl şekillendiği incelenecektir.

Artık Boğum Nedir?

Ney geçmişten beri dokuz boğumlu bir yapı arz eder⁴. Fakat günümüzde kamış malzemesinin arzının düşük olması ve malzemenin buna bağlı olarak değerlendirilmesi sebebiyle yapımcılar tüm malzemeyi değerlendirme yoluna gitmektedir. Bu nedenle bazı neyler günümüzde 10 boğumludur. Bu boğum parazvaneyle kapatıldığı için ilk bakışta fark edilmese de aslında ney bu boğumla birlikte 10 boğumlu bir yapıya kavuşur. Yapımcılar bu boğumu izale etmek için iç kısmındaki daralmayı eğe, zımpara ve spiral motoru yardımıyla iki boğum arasında daha dengeli bir görünüme kavuştursalar da rast-kapalı neva dengesi bazı durumlarda bu müdahaleye izin vermez. Yani Ney 26'lı sistemde sınırdan kesildiğinde iç taraftaki bu daralmanın rast perdesini pestleştirilmesi ile birlikte açık-kapalı neva perdeleri arasında bir dengesizlik oluşturması muhtemeldir⁵. Son boğumun kısa kalması sebebiyle ortaya çıkan bu durumda perdeye müdahale etmek için alt uçtan kesme ve iç kısmı tizleştirme gibi iki seçenek ney yapımcısının önünde durmaktadır. Burada anlatılanları ney üzerinde inceleyelim.

Artık Boğumlu Kız Neyi

¹ Ney hakkında detaylı bilgi için bkz: Uygun, M. N. (2007) Ney, TDV İslam Ansiklopedisi, c.33, sy:68-69

² Uygun, M. N. (2004) Türk Din Musikisinin Temel Sazlarından Ney ve Klasik Açkısı, M. Ü. İlahiyat Dergisi, s. 27, s.42 kaynakça 41-65

³ Sarı, A. (1985) Geleneksel Türk Sanat Müziği Çalgıları, s.224

⁴ Detaylı bilgi için bkz. Tan, A; Çıpan, M. (2015) Ney, Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Konya

⁵ Yapımcının elindeki teknik imkanlarla orantılı bir şekilde buradaki denge sorunsuz bir şekilde korunabilir.

Ney, Mardin Kızıltepe’de yaşayan Ney yapımcısı Egecan Aydın tarafından açılmıştır. Kız ahengindedir. Perdeler Niyazi Sayın Sistemine göre dizilmiştir⁶. Ölçüler Antalya bölgesinde 2015’te kesilmiş bir kamışa tatbik edilmiştir. 70,2 cm uzunluğundaki neyin perde yerleri Tablo 1.’de görülmektedir.

Perdeler	Cm
Aşiran	34,8
Neva	43,1
Hicaz	45,9
Çargâh	48,9
Segâh	53,8
Kürdi	56,7
Dügâh	59,5
Rast (Boy)	70,2

Tablo 1. Çalışmada Kullanılan Neyin Perde Yerleri

Neyin üzerindeki başpare fiber malzemesinden üretilmiştir. Yüksekliği (kamış üzerinden) 2,6 cm’dir. Ağız çapı 1,61 cm’dir. Parazvaneler ise 0,5 mm kalınlığında bafon malzemedden üretilmiştir.

Kamışın boğumları arasındaki ilişkiyi boğum uzunlukları üzerinden değerlendirmek için tablo 2 incelenebilir.

Boğum Uzunlukları	
Boğum	Uzunluk (cm)
1	4,4
2	10,6
3	9,75
4	8,7
5	7,65
6	7,2
7	6,75
8	6,65
9	6,5
Ek	2

Tablo 2. Boğum Uzunlukları

Boğumların üst ve alt çapları tablo 3’de görülmektedir.

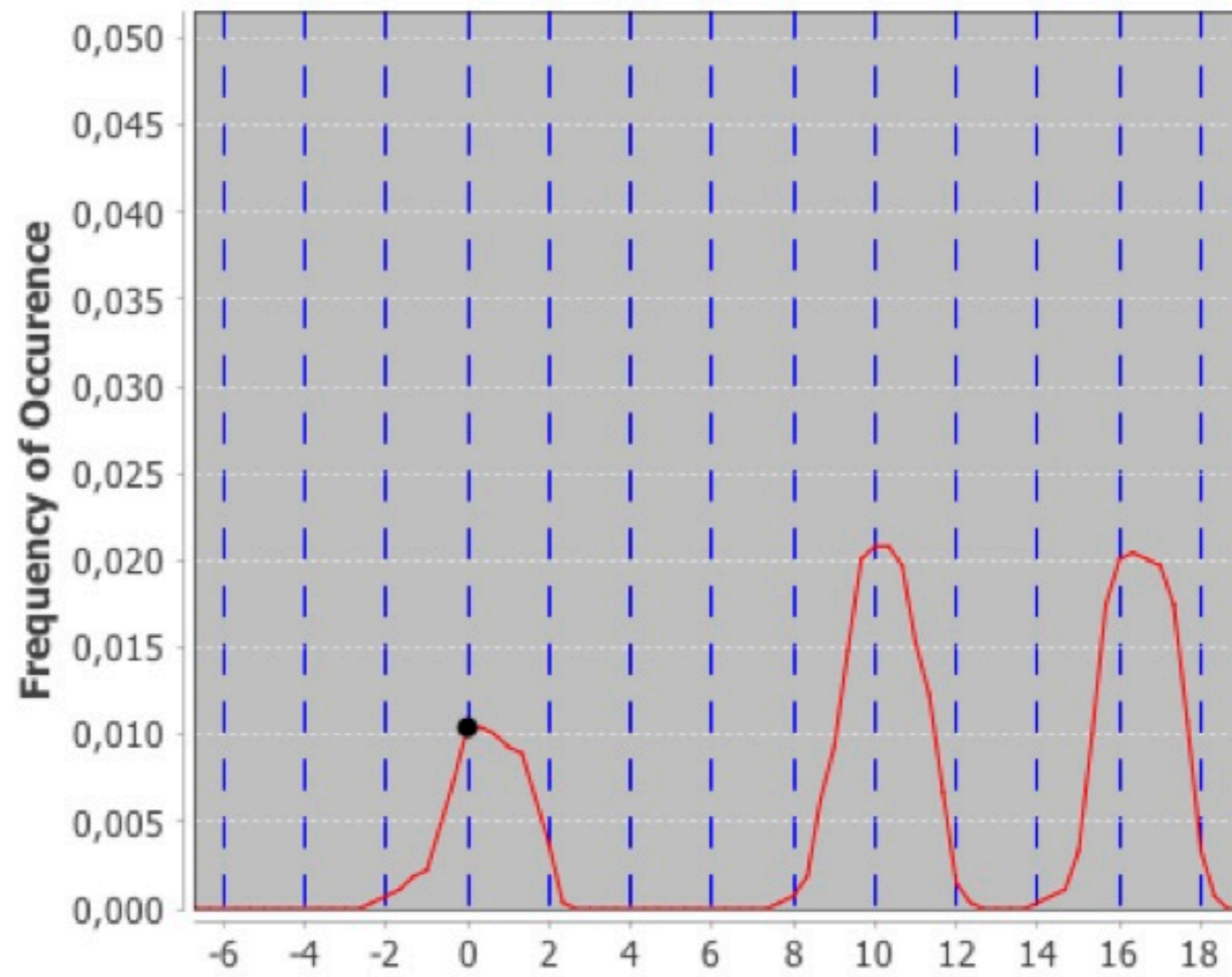
⁶ Niyazi Sayın Açkısı için bkz. Tan, A. (2015) “Ney Açkısında Geleneksellik Tartışmaları ve Neyzen Niyazi Sayın Sistemi”, Rast Müzikoloji Dergisi, c. 3, sayı: 2, sy: 804-812.

Boğum Çapları Tablosu		
Boğum	Üst Çap (mm)	Alt Çap (mm)
1	22,3	22,5
2	20,2	22,05
3	19,84	21,43
4	19,27	20,75
5	19,25	20,5
6	18,45	20,41
7	18,75	19,97
8	18,1	19,3
9	16,79	19,21
Ek	16,44	18,14

Tablo 3. Boğum Çapları

Artık Boğumlu Ney Nasıl Bir Rast Üçlüsü Sunuyor?

Kız neyinde “artık boğum” ile neyin yapımından sonra ney boyunun ölçününün el verdiği sınırlara getirilmesi neticesinde ortaya çıkardığı rast dizisi tablo 4’te görülmektedir. Analiz için sesler vibrato olmadan ve kısa aralıklarla baş ve ney arasında yaklaşık olarak 30 derecelik bir açı –mümkün merteye- korunarak üflenmiştir⁷.

Tablo 4. Artık Boğumla Rast-Dügâh ve Segâh perdeleri⁸

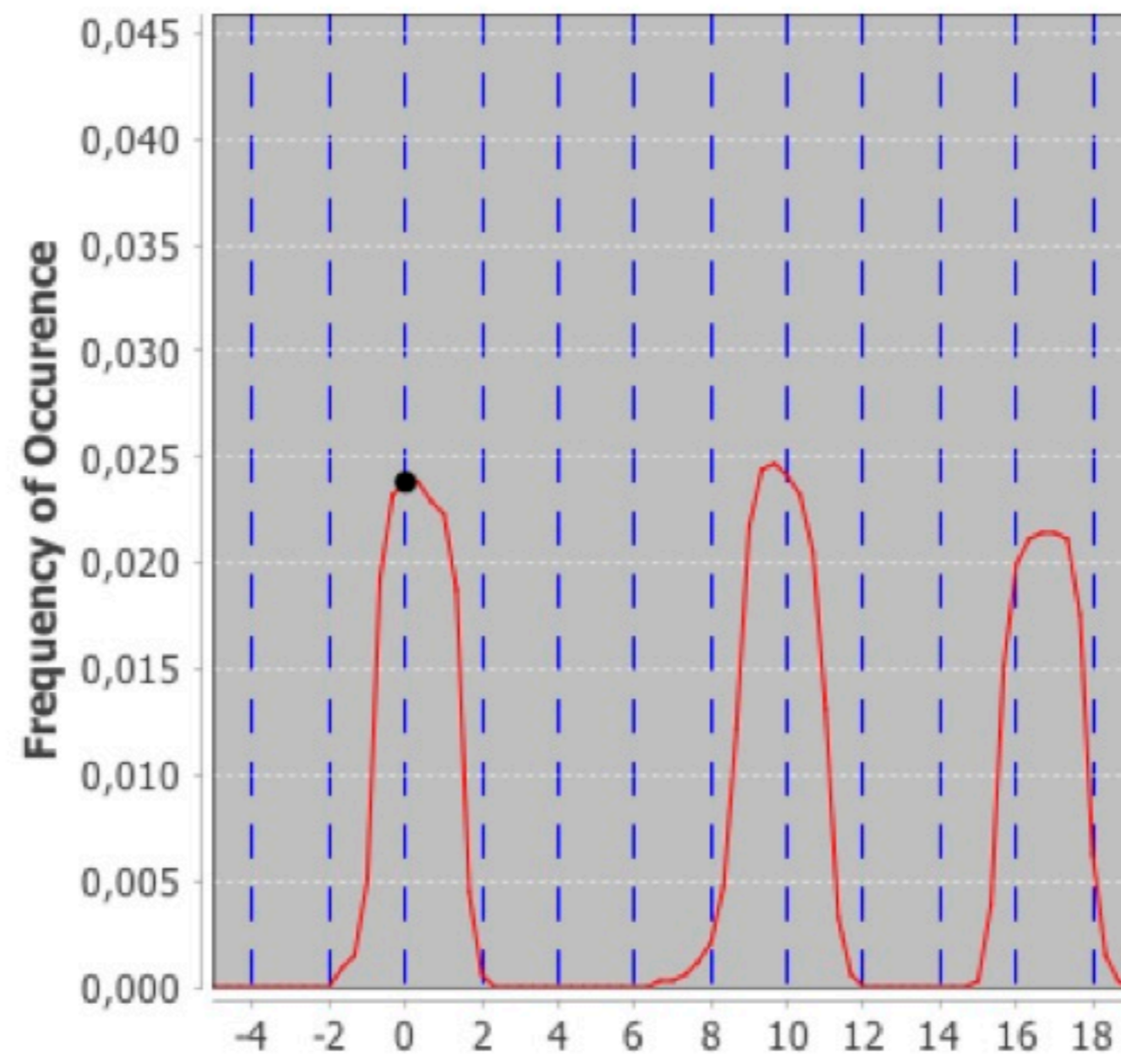
⁷ Üzerinde çalıştığımız ney açkısı simülatörü hazırlandığında belirli basınçlarda ve tutuş şekillerinde nasıl bir ses dizisi elde edileceği dijital ortamda test edilecektir. Perdeleri bu şekilde analiz edecek başka bir program geliştirilmediğinden testin sonuçlarının bir model olarak algılanması gerekir.

⁸ Ölçümler Makambox adlı programla yapılmıştır. Ölçü birimi holder komasıdır.

Burada rast ve düğâh perdeleri arasındaki genişlik (10 koma) esasen rast perdesinin pestliğinden kaynaklanmaktadır. Aynı perdeden elde edilen kapalı neva perdesi de açık neva perdesinden 1,41 koma (32 sent) düşük görünmektedir⁹. Buraya müdahale eden yapımcı eğer neva perdesini 1,41 koma tizleştirir ise bu defa rast perdesinin de dikleşmesi sebebiyle rast-düğâh aralığı bozulabilir. Rast perdesini 1 koma dikleştirdiğinde ise kapalı neva perdesi bir miktar pest işitilecektir.

Artık Boğumun Yerine Tek Bir Boğum Eklendikten Sonra Rast Üçlüsü

Önceki bölümdeki ölçümlerden sonra 6,5 cm uzunluğundaki 9. boğum ney üzerinden kesilmiş ve alt kısımdaki 2 cm'lik artık boğumu da barındıran 8,5 cm'lik tek bir boğum eklenmiştir. Burada rast perdesi- herhangi bir işleme tabi tutulmadan- sınırda kesildiğinde elde edilen rast dizisi tablo 5'de görülmektedir.

Tablo 5. Artık Boğum Olmadan Rast-Düğâh ve Segâh Perdeleri

Aynı boyda bir parça eklendiğinde rast düğâh aralığının daraldığı görülmektedir. Bu ölçümde kapalı neva perdesinin de dikleştiği görülmüştür. Kapalı neva perdesi açık neva perdesinden 0,79 koma (18 sent) pest olarak ölçülmüştür¹⁰. Yapılan işlem Görsel 1'de görülmektedir.

⁹ Bu aralık adlı programda görüntülenemediği için wavelab programında ölçülmüştür.

¹⁰ Bu aralık wavelab'da ölçülmüştür.

Görsel 1. Ek Boğum ve Kesilen Parça

SONUÇ

Artık boğum sınırda ayarlandığında kapalı neva perdesi 32 sent (1,41 koma) pest kalmaktadır. Ekleme işleminden sonra alt uçta herhangi bir oynama yapmadan kapalı neva perdesi 18 sent (0,79 koma) düşük kalmıştır. Bu durumda kapalı neva aynı boyda kesilen ilave boğumla birlikte 14 sent (0,62 koma) tizleşmiştir. Artık boğuma müdahale etmeden yapılan ilk ölçümde 14 sentlik (0,62 koma) bir ilave pestlik söz konusudur. Dolayısıyla dokuzuncu boğumun bitim noktası eğer herhangi bir işleme tabi tutulmaz ise rast ve kapalı neva perdeleri sırasıyla 1 koma ve 1,41 koma pest işitilecektir. 9. boğumun daralmasıyla ve 10 boğumun başladığı noktadan itibaren genişlemesiyle devam eden çizginin iç kısımdan mümkün mertebe kontrollü bir şekilde birbirine yakınlaştırılması gerekmektedir. Yapımcının rast perdesini korurken kapalı-açık neva perdelerinin arasındaki dengeyi; kapalı neva perdesini korurken rast-dügâh arasındaki dengeyi kaybetmesi mümkündür. Bu nedenle burada kontrollü bir zımpara işlemi ile birlikte eklenecek boğumun mümkün ise aynı kamıştan ve 9. boğumla arasında bir uyumsuzluğa sebep vermeyecek görünümde/çapta olmasına dikkat edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Sarı, A. (1985) Geleneksel Türk Sanat Müziği Çalgıları
 Uygun, M. N. (2007) *Ney*, TDV İslam Ansiklopedisi, c.33, sy:68-69
 Uygun, M. N. (2004) *Türk Din Musikisinin Temel Sazlarından Ney ve Klasik Açkısı*, M. Ü. İlahiyat Dergisi, s. 27, sy: 41-65